

VALTIOVARAINMINISTERIÖ

Ennustepoikkeamaraportti

Kevät 2017

Valtiovarainministeriön julkaisuja – 23/2017

Valtiovarainministeriön julkaisuja 23/2017

Ennustepoikkeamaraportti, kevät 2017

Kansantalousosasto

Valtiovarainministeriö

ISBN: 978-952-251-863-7 (nid.)
978-952-251-864-4 (PDF)

Taitto: Valtioneuvoston hallintoyksikkö, Tietotuki- ja julkaisuyksikkö, Marianne Laune

Helsinki 2017

Kuvailulehti

Julkaisija	Valtiovarainministeriö		Toukokuu 2017
Tekijät	Kansantalousosasto		
Julkaisun nimi	Ennustepoikkeamaraportti, kevät 2017		
Julkaisusarjan nimi ja numero	Valtiovarainministeriön julkaisuja 23/2017		
Diaari/hankenumero	-	Teema	Talousnäkyvät
ISBN painettu	978-952-251-863-7	ISSN painettu	1459-3394
ISBN PDF	978-952-251-864-4	ISSN PDF	1797-9714
URN-osoite	http://urn.fi/URN:ISBN: 978-952-251-864-4		
Sivumäärä	34	Kieli	suomi
Asiasanat	taloudelliset ennusteet, taloudellinen kehitys		
Tiivistelmä	<p>Tässä raportissa tarkastellaan valtiovarainministeriön syksyn 2015 ennusteen poikkeamaa toteutuneesta kehityksestä vuodelle 2016. Vuoden 2016 budjetin pohjana olleessa ennusteessa vuoden 2016 BKT:n kasvuksi ennustettiin 1,3 % kun toteutunut kasvu oli maaliskuun 2017 tietojen perusteella 1,4 %.</p> <p>Syksyn 2015 ennusteessa yksityisen kulutuksen määrän ennakoitiin lisääntyvän v. 2016 vain 0,8 %, mutta ennakkotietojen mukaan se kuitenkin kasvoi 2,0 % osittain alhaisen inflaation ansiosta. Yksityisten investointien ennustettiin kasvavan 6,4 % v. 2016, mikä osoittautui hyvin lähellä olleeksi arvioiksi, sillä investoinnit kasvoivat 6,1 %. Ulkomaankauppaa koskevien ennusteiden poikkeamat olivat selvästi keskimääräistä suurempia. Globaalien arvoketjujen pilkkoutumisen myötä ulkomaankaupan tilastot ovat korjaantuneet huomattavasti ennakkotietoihin verrattuna, mikä näkyy myös ennustepoikkeamien suuruutena.</p> <p>Kiihtynyt BKT:n kasvu paransi työllisyyttä ennustettua paremmin ja työttömyysaste laski 8,8 prosenttiin ennustetun 9,4 % sijaan. Inflaatioennuste vuodelle 2016 oli 1,1 %, kun toteutuma oli lopulta 0,4 %. Tärkeimmät poikkeamaan vaikuttaneet tekijät ovat raakaöljyn, muiden raaka-aineiden sekä ruoan hintojen odotettua suurempi lasku.</p> <p>Julkisyhteisöjen rahoitusasema oli syyskuussa 2015 ennustettua vahvempi vuosina 2015 ja 2016. Julkisen velan suhteessa BKT:hen ennakoitiin olevan vuoden 2016 lopussa 64,3 % ja toteutuma oli 63,6 %.</p>		
Kustantaja	Valtiovarainministeriö		
Painopaikka ja vuosi	Lönnberg Print & Promo, 2017		
Julkaisun myynti/ jakaja	Sähköinen versio: julkaisut.valtioneuvosto.fi Julkaisumyynti: julkaisutilaukset.valtioneuvosto.fi		

Presentationsblad

Utgivare	Finansministeriet	Maj 2017	
Författare	Ekonomiska avdelningen		
Publikationens titel	Rapport över prognosavvikelser, våren 2017		
Publikationsseriens namn och nummer	Finansministeriets publikationer 23/2017		
Diarie-/ projektnummer	-	Tema	Ekonomiska utsikter
ISBN tryckt	978-952-251-863-7	ISSN tryckt	1459-3394
ISBN PDF	978-952-251-864-4	ISSN PDF	1797-9714
URN-adress	http://urn.fi/URN:ISBN: 978-952-251-864-4		
Sidantal	34	Språk	finska
Nyckelord	ekonomiska prognoser, ekonomisk utveckling		
Referat			
<p>I rapporten behandlas de faktorer som bidragit till att prognosen som togs fram hösten 2015 avviker från den faktiska utvecklingen 2016. I den prognos som låg till grund för budgeten för 2016 förutsågs BNP öka med 1,3 procent under 2016. Om man ser till uppgifter från mars 2017 var den faktiska ökningen dock 1,4 procent.</p> <p>I prognosen hösten 2015 väntades den privata konsumtionen öka med endast 0,8 procent under 2016. Förhandsinformation visar dock att den ökade med 2,0 procent delvis tack vare den låga inflationen. De privata investeringarna väntades öka med 6,4 procent under 2016, vilket visade sig vara en mycket bra uppskattning, eftersom investeringarna ökade med 6,1 procent. Avvikelsena i samband med prognoserna för utrikeshandeln var tydligt större än i genomsnitt. I och med att de globala värdekedjorna brutits upp har statistiken om utrikeshandeln korrigerats betydligt jämfört med förhandsinformationen, vilket även syns i de stora prognosavvikelsena.</p> <p>Den tilltagande tillväxten av BNP förbättrade sysselsättningen bättre än förväntat och arbetslöshetsgraden sjönk till 8,8 procent från 9,4 procent enligt prognosen. Inflationsprognosen för 2016 var 1,1 procent medan den faktiska utvecklingen till slut var 0,4 procent. De viktigaste faktorerna som bidragit till avvikelserna är priset på råolja, andra råvaror och livsmedel som hade sjunkit mer än väntat.</p> <p>De offentliga sammanslutningarnas finansieringsposition var under åren 2015 och 2016 starkare än vad som angetts i prognosen från september 2015. Den offentliga skulden i förhållande till BNP förväntades vara i slutet av 2016 64,3 procent medan den faktiska utvecklingen var 63,6 procent.</p>			
Förläggare	Finansministeriet		
Tryckort och år	Lönberg Print & Promo, 2016		
Beställningar/ distribution	Elektronisk version: julkaisut.valtioneuvosto.fi Beställningar: julkaisutilaukset.valtioneuvosto.fi		

Description sheet

Published by	Ministry of Finance	May 2017
Authors	Economics Department	
Title of publication	Forecasting Accuracy Report, spring 2017	
Series and publication number	Ministry of Finance publications 23/2017	
Register number	-	Subject Economic Prospects
ISBN (printed)	978-952-251-863-7	ISSN (printed) 1459-3394
ISBN PDF	978-952-251-864-4	ISSN (PDF) 1797-9714
Website address (URN)	http://urn.fi/URN:ISBN: 978-952-251-864-4	
Pages	34	Language Finnish
Keywords	economic forecasts, economic development	
<p>Abstract</p> <p>This report examines the accuracy of the Ministry of Finance's forecast for 2016, produced in autumn 2015, when compared with the actual outcome for the year. In the forecast, which was used as a basis for the 2016 Budget, GDP growth was expected to be 1.3%, whereas the March 2017 data shows that the actual GDP growth was 1.4%.</p> <p>In autumn 2015, private consumption was forecast to grow by just 0.8% in 2016, but preliminary figures suggest that it nevertheless grew by 2.0%, which was partly attributable to the low inflation rate. Private investment was forecast to increase by 6.4% in 2016, and this proved to be very close to the true picture, as investment actually grew by 6.1%. The deviations from the forecasts concerning foreign trade were significantly above the average. With the fragmentation of global value chains the foreign trade statistics improved significantly in comparison with the preliminary data, which is evident in the scale of the deviations between the forecast and outcome figures.</p> <p>The acceleration in GDP growth improved employment by more than had been forecast, and the unemployment rate fell to 8.8%, as against the forecast of 9.4%. The inflation forecast for 2016 was 1.1%, whereas the actual rate in the end was 0.4%. The main contributory factors in this were the larger than expected decreases in the prices of crude oil, other raw materials and food.</p> <p>The financial standing of public sector entities was more robust in both 2015 and 2016 than the September 2015 forecast had predicted. The forecast level of public debt in proportion to GDP for the end of 2016 was 64.3%, while the actual figure was 63.6%.</p>		
Publisher	Ministry of Finance	
Printed by (place and time)	Lönnerberg Print & Promo, 2016	
Publication sales/ Distributed by	Online version: julkaisut.valtioneuvosto.fi Publication sales: julkaisutilaukset.valtioneuvosto.fi	

Sisältö

Tiivistelmä	11
Johdanto	13
1 Valtiovarainministeriön ennusteiden osuvuudesta 1989–2016	15
2 Vuotta 2016 koskeneiden ennusteiden osuvuudesta	18
3 Kansainvälisen talouden ennustepoikkeama	21
4 Ulkomaankaupan ennustepoikkeama	22
5 Yksityisen kulutuksen ennustepoikkeama	23
6 Investointien ennustepoikkeama	24
7 Tuotannon ennustepoikkeama	25
8 Työllisyyden ennustepoikkeama	27
9 Inflaation ennustepoikkeama	28
10 Julkisen talouden ennustepoikkeama	29
11 Tilastojen tarkentumisesta	32
12 Lisätietoja	34

Tiivistelmä

Tässä raportissa tarkastellaan valtiovarainministeriön syksyn 2015 ennusteen poikkeamaa toteutuneesta kehityksestä vuodelle 2016. Vuoden 2016 budjetin pohjana olleessa ennusteessa vuoden 2016 BKT:n kasvuksi ennustettiin 1,3 % kun toteutunut kasvu oli maaliskuun 2017 tietojen perusteella 1,4 %.

Tarkastelu kattaa ennusteen keskeisimmät muuttujat kuten mm. taloudelliseen aktiviteettiin vaikuttavat kysyntäerät, julkisen talouden, työllisyyden, työttömyyden ja inflaation. Tilastokeskus julkaisi maaliskuussa 2017 ensimmäisen alustavan arvion kansantalouden tilinpidon tiedoista vuodelta 2016. Nämä luvut tulevat kuitenkin vielä tarkentumaan, jolla on itsessään merkittävä vaikutus ennusteiden osuvuuteen.

Talouden tilaa kuvaavien muuttujien kehitys on yhteydessä toisiinsa. Esim. kansainvälisessä talouden kehitykseen vaikuttavat ilmiöt heijastuvat joko suoraan tai välillisesti kaikkiin ennustettaviin muuttujiin. Kysyntäerien keskimääräinen historiallinen kasvu ja sen volatiiliteetti kuitenkin vaihtelevat merkittävästi eri kysyntäerien välillä.

Syksyllä 2015 VM ennusti maailman kokonaistuotannon kasvavan v. 2016 3,6 prosenttia ja maailmankaupan kasvavan niin ikään 3,6 prosenttia. Kevään 2017 alustavien tietojen mukaan maailman kokonaistuotanto kasvoi v. 2016 3,1 prosenttia ja maailmankauppa 1,4 prosenttia. Eräs ennustepoikkeamaan vaikuttanut tekijä liittyi tuotannon tuonti-intensiteettiin. Vuosina 1985–2005 maailmankaupan volyyymi kasvoi selvästi kokonaistuotantoa nopeammin. Ei ole yksimielisyyttä siitä, mitkä syyt ovat tuonti-intensiteetin alenemisen taustalla tai siitä, kuinka pysyvä ilmiö on.

Viennin ennustettiin kasvavan 0,9 prosentin vauhdilla kuluvana vuonna ja kiihtyvän vuonna 2016 kolmeen prosenttiin. Viennin kasvun kiihtymisen vuosina 2016–2017 nähtiin perustuvan maailmankaupan kasvun nousuun ja tärkeimpien vientimaiden talouskasvun vahvistumiseen. Ulkomaankauppaa koskevien ennusteiden poikkeamat olivat selvästi keskimääräistä suurempia. Globaalien arvoketjujen pilkkoutumisen myötä ulkomaankaupan tilastot ovat korjaantuneet huomattavasti ennakkotietoihin verrattuna, mikä näkyy myös ennustepoikkeamien suuruutena. Kun ennusteissa käytettävissä ollut tieto vuoden

2014 viennistä oli -0,7 prosenttia, oli lopullinen tieto viennistä huomattavasti alhaisempi, -2,7 prosenttia.

Yksityisen kulutuksen määrän ennakoitiin lisääntyvän 0,8 % ja kotitalouksien reaalityulojen kasvun jäävän 0,6 prosenttiin. Tilastokeskuksen ennakkotiedon mukaan yksityinen kulutus kasvoi kuitenkin viime vuonna 2,0 %. Kotitalouksien reaalityulot nousivat enemmän kuin ennakoitiin, sillä inflaatiokehitys jäi viime vuonna edelleen poikkeuksellisen hitaaksi, mikä oli seurausta öljyn ja muiden raaka-aineiden hintojen laskun pitkittymisestä. Kotitalouksien säästämisaste jatkoi supistumistaan vuonna 2016. Tilastokeskuksen tietojen mukaan säästämisaste oli -1,0 % vuonna 2016 kun syksyllä 2015 säästämisasteen ennakoitiin pysyvän 0,5 prosentissa. Tätä kotitalouksien käyttäytymisessä tapahtunutta muutosta ei huomioitu syksyn 2015 ennustetta tehtäessä ja se selittää lähes kokonaan ennustepoikkeaman.

Yksityisten investointien arvioitiin kasvavan 6,4 % v. 2016, kun toteutuma oli 6,1 % ja julkisten investointien 1,6 %, kun toteutuma oli 1,4 %. Investointiennusteen osalta ei ole tarkoituksenmukaista puhua ennustevirheestä, koska ennusteen osuvuus oli niin hyvä. On luontevampaa perustella sitä, miksi ennusteessa onnistuttiin. Keskeisimpänä tekijänä oli Suomen taloushistorian suurimman metsäteollisuuden hankkeen, Äänekosken 1,2 mrd. euron biotuotetehtaan rakentaminen suunnitelmien mukaisesti vuonna 2016. Yksistään hankkeen koneinvestointien osuus on arviolta noin 7,5 % koko koneiden-, laitteiden ja kuljetusvälineiden investointierän määrästä.

Työllisten määrän ennustettiin kasvavan 0,3 % vuonna 2016. Toteutunut luku oli 0,5 %. Työttömyysasteeksi ennustettiin tuolloin 9,4 %. Toteutunut työttömyysaste vuonna 2016 oli 8,8 %. Työttömyysasteen ennusteessa on 0,6 prosenttiyksikön ennustevirhe toteutuneeseen nähden. Työttömyyden kääntyminen laskuun vuonna 2016 oli lopulta yllättävän nopeaa suhteessa edellisten vuosien huonoon työllisyyskehitykseen ja toteutuneeseen talouskasvuunkin (+1,4 %) nähden.

VM:n inflaatioennuste vuodelle 2016 oli 1,1 % kun toteutunut inflaatioluku kansallisella kuluttajahintaindeksillä mitattuna oli lopulta 0,4 %. Ennustepoikkeamaan vaikuttavat lukuisat tekijät, mutta suurin yksittäinen siihen vaikuttanut tekijä on raakaöljyn maailmanmarkkinahinta, jonka lasku jatkui alkuvuoteen 2016 asti. Alhaisen öljyn hinnan vaikutus näkyy suoraan energianhinnoissa sekä välillisesti muiden hyödykkeiden hinnoissa.

Julkisyhteisöjen rahoitusasema oli syyskuussa 2015 ennustettua vahvempi vuosina 2015 ja 2016. Julkisen velan suhteessa BKT:hen ennakoitiin olevan vuoden 2016 lopussa 64,3 % ja toteutuma oli 63,6 %.

Johdanto

Kokonaistaloudellisia ennusteita laaditaan talouspoliittisen päätöksenteon tueksi. Kokonaistaloudellisen ennusteen tulee perustua mahdollisimman laajaan ja edustavaan joukkoon informaatiota. Ennusteprosessin tulee olla läpinäkyvä ja toistettavissa. Toistettavuuden ja läpinäkyvyyden kannalta on yleensä välttämätöntä, että ennusteen laadinnassa käytetään apuna malli- ja/tai laskentakehikkoa. Oleellista on myös se, että ennustaminen ei rajoitu pelkästään reaalityalouden suureisiin, vaan olennaisen osan kokonaistaloudellista ennustetta muodostavat julkinen talous ja kansainvälinen talous. Nämä kaikki ovat toisistaan riippuvaisia.

Valtiovarainministeriön ennusteiden osuvuutta on viime vuosien aikana tutkittu useasti. Eduskunnan Tarkastusvaliokunnan tilaamassa tutkimuksessa (Eduskunnan tarkastusvaliokunnan julkaisu 1/2009) tutkittiin erityisesti valtion talousarvioiden vero-tuloennusteiden osuvuutta. Tutkimuksessa tarkasteltiin periodia 1998–2007 ja siinä todetaan, että ministeriön ennusteet kestävät vertailun muihin kotimaisiin ennustelaitoksiin. Tarkastelussa havaittiin lievää varovaisuusperiaatetta valtion tuloennusteiden laadinnassa. Ennusteissa ei voitu todentaa systemaattista virhettä tilastollisin kriteerein ja erikseen korostettiin sitä, että ennustetyö on ollut riippumatonta.

Professori Markku Lanteen huolellista tilastollista analyysia hyödyntävässä julkaisussa (Ennustajien tappiofunktiot ja BKT-ennusteiden rationaalisuus, Kansantaloudellinen aikakauskirja 4/2009.) Lanteen (2009) tulosten mukaan VM:n BKT ennuste on ollut muihin tutkimukseen valittuihin ennustelaitoksiin verrattuna symmetrisin ja siten harhaisuutta ei näyttäisi esiintyvän.

Kansainvälisen valuuttarahaston selvityksessä (Finland: Fiscal transparency evaluation, IMF 2015) todetaan, että makrotaloudelliset ennusteet ovat olleet suhteellisen tarkkoja ja harhattomia, joskin julkisen talouden puolella tulo- ja menoennusteiden lievään alasuuntaiseen harhaisuuteen kiinnitettiin huomiota.

Valtiontalouden tarkastusviraston selvityksessä (Makroennusteiden luotettavuus, VTV/2016) todennetaan myös, että VM:n suhdanne-ennusteet ovat olleet harhattomia.

Tuonti- ja vientiennusteet ovat olleet hiukan alaspäin harhaisia, mutta osasyynä tähän on ollut tilastojen systemaattinen tarkentuminen. Julkisen talouden ennusteissa sekä menoja että tuloja on keskimäärin aliarvioitu. VM:n ennusteiden osumatarkkuus ei VTV:n selvityksen mukaan merkittävästi eroa muiden talousennustajien ennusteista. Selvityksessä todetaan myös, että VM:n ennusteprosessi on johdonmukainen, joskin ennusteen laadinnan dokumentointia tulisi parantaa.

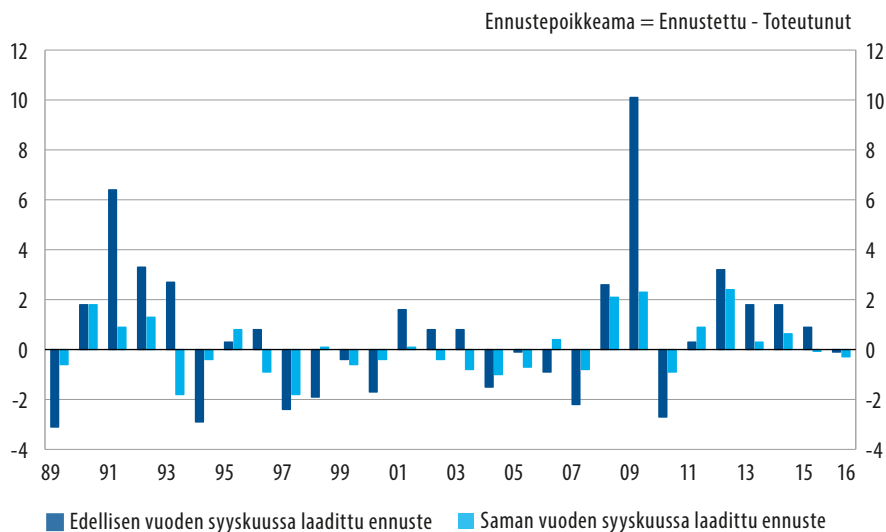
Valtiovarainministeriö julkaisi selvityksen syksyn 2014 kokonaistaloudellisen ennusteen poikkeamaa toteutuneesta kehityksestä vuodelle 2015. (Ennustepoikkeamaraportti, Valtiovarainministeriön julkaisu – 19/2016)

Tässä selvityksessä keskitytään erityisesti vuonna 2015 syksyllä laadittuun ennusteeseen vuodelle 2016. On syytä kuitenkin huomata, että tässä vaiheessa käytössä on vasta Tilastokeskuksen alustava arvio vuoden 2016 talouskehityksestä.

1 Valtiovarainministeriön ennusteiden osuvuudesta 1989–2016

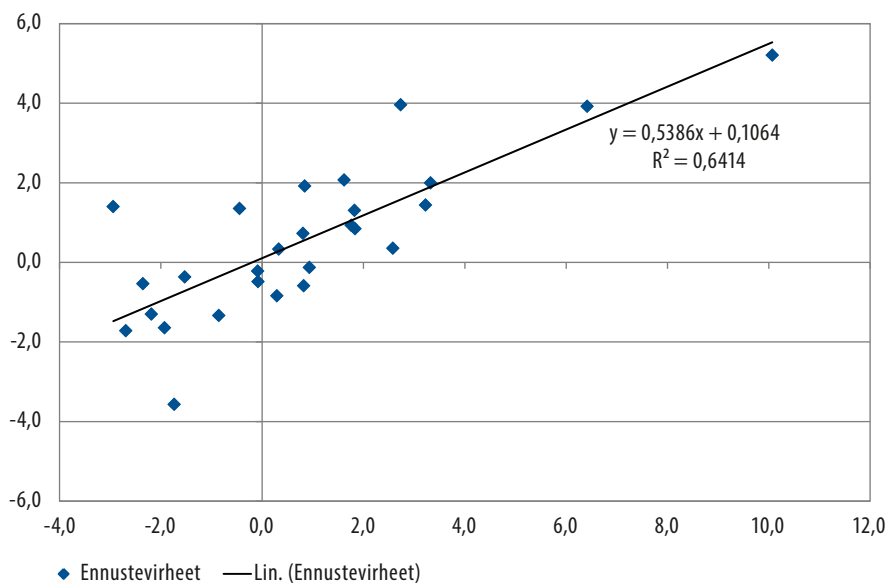
Valtiovarainministeriön ennusteiden pidemmän aikavälin osuvuutta on viime vuosien aikana tutkittu useasti ja ne on todettu harhattomiksi. Kuvassa 1 on tarkasteltu valtiovarainministeriön vuosina 1989–2016 syyskuussa julkistettujen suhdanne-ennusteiden osuvuutta bruttokansantuotteen kasvun osalta kuluvana (ennusteen laatimisvuosi) ja seuraavana vuonna (t+1). Kyseisiä ennusteita on käytetty valtion seuraavan vuoden talousarvion laadinnassa. Nollaa suuremmat arvot kertovat ennusteen yliarvioineen ja nollaa pienemmät taas ennusteen aliarvioineen toteutunutta kehitystä. BKT:n määrän kasvun osalta keskimääräinen ennustepoikkeama vuodelle t+1 ajanjaksolla 1989–2015 oli 0,7 % -yksikköä eli talouskasvu ennakoitiin toteutunutta kehitystä vahvemmassi. Tyypillisesti ennusteen osuvuus heikkenee, mitä pidemmän aikavälin tarkastelusta on kyse. Ennustepoikkeaman keskiarvo kertoo ennusteeseen mahdollisesti sisältyvän harhan suunnasta ja suuruudesta. Tarkastelusta nähdään, että ennustepoikkeamat ovat olleet tavanomaista suurempia syvien taantumien ja laman aikana.

Kuvio 1. BKT:n %-kasvun ennustepoikkeamat (syyskuussa julkaistut ennusteet 1989–2016) Lähde: VM

Talouden tilaa kuvaavien muuttujien kehitys on yhteydessä toisiinsa. Esimerkiksi kansainvälisen talouden kehitykseen vaikuttavat ilmiöt heijastuvat joko suoraan tai välillisesti kaikkiin taulussa 1 esitettyihin muuttujiin. Kysyntäerien keskimääräinen historiallinen kasvu ja sen volatilitteetti kuitenkin vaihtelevat merkittävästi mm. eri kysyntäerien välillä. Taulussa 1 on kuvattu sitä, mikä on ollut vuonna t syyskuussa julkistettujen ennusteiden keskimääräinen ennustepoikkeama seuraavan vuoden ($t+1$) kehityksen ennakoinnissa. Investoinnit on tyypillinen esimerkki kysyntäerästä, jolle on ominaista voimakkaat vaihtelut. Mitä suurempi on muuttujan volatilitteetti, sitä suurempia ovat vastaavasti ennustepoikkeamat. Esimerkiksi investointien kasvuun liittyvät ennuste-poikkeamat ovat olleet selvästi suurempia kuin tasaisemmin kehittyneen kulutuksen tapauksessa.

Kuvio 2. BKT:n ja julkisyhteisöjen rahoitusjäämän (% BKT:sta) muutosta koskevan ennustepoikkeaman välinen yhteys v. 1989–2016

Julkisen talouden rahoitusasemaa kuvaavan ennusteen osuvuus määräytyy osaltaan reaalitalouden ennusteen perusteella. Taulusta 1 nähdään, että vuosina 1989–2016 julkisen talouden rahoitusaseman muutosta (% BKT:sta) koskevat ennusteet ovat antaneet hieman toteutunutta kehitystä myönteisemmän kuvan, mikä selittyy osaksi vastaavansuuntaisella kokonaistuotannon kehitystä koskevalla ennustepoikkeamalla. Oheisessa kuviossa 2 on tarkasteltu BKT:n % -muutosta (vaaka-akseli) ja julkisyhteisöjen rahoitusaseman (suhteessa BKT:hen) muutosta (pystyakseli) koskevien ennustevirheiden välillä ilmenevää yhteyttä. Yksinkertaisen regressiotarkastelun perusteella yhden prosenttiyksikön suuruinen ennustevirhe BKT:n kasvussa tuottaisi julkisen talouden rahoitusasemaan (suhteessa BKT:hen) noin 0,5 % -yksikön suuruisen virheen. Tämä tulos on yhdenmukainen joustoestimaattien kanssa, jotka kuvaavat julkisen talouden herkkyyttä taloudellisessa aktiviteetissa ilmeneville muutoksille.

Taulukko 1. Keskeisten muuttujien keskimääräiset ennuste-poikkeamat 1989–2016
(syyskuussa vuonna t julkaistut ennusteet vuodelle t+1)

	Keskim. kasvu 1989–2016	Keskim. ennuste-poikkeama vuosina 1989–2016	Keski- poikkeama	Ennuste vuodelle 2016 syyskuussa 2015	Toteutunut	Ennuste- poikkeama
BKT	1.7	0.7	2.1	1.3	1.4	-0.1
Kulutus	1.7	-0.1	1.4	0.5	1.5	-1.0
Yksityinen kulutus	1.9	0.1	1.7	0.8	2.0	-1.2
Julkinen kulutus	1.2	-0.7	1.2	-0.2	0.5	-0.7
Investoinnit	1.1	1.5	4.1	5.4	5.2	0.2
Yksityiset investoinnit	1.2	2.1	4.9	6.4	6.1	0.3
Julkiset investoinnit	1.2	-2.0	5.8	1.6	1.4	0.2
Vienti	4.8	0.0	4.7	3.0	0.5	2.5
Tuonti	4.2	-0.3	4.5	3.4	2.5	0.9
Työlliset	-0.1	0.5	1.3	0.3	0.5	-0.2
Kuluttajahinnat	2.0	0.3	1.0	1.1	0.4	0.7
Työttömyysaste	.	0.0	1.0	9.4	8.8	0.6
Valtion rahoitusjäämä*	.	0.2	0.8	-2.8	-2.7	-0.1
Julkisyhteisöjen rahoitusjäämä**	.	0.4	1.5	-2.8	-1.9	-0.9

2 Vuotta 2016 koskeneiden ennusteiden osuvuudesta

Taulussa 1 kuvataan vuoden 2016 budjetin pohjana olleen ennusteen osuvuutta (Taloudellinen katsaus, syyskuu 2015). Tarkastelu kattaa ennusteen keskeisimmät muuttujat kuten mm. taloudelliseen aktiviteettiin vaikuttavat kysyntäerät, työllisyyden, työttömyyden ja inflaation. Tilastokeskus julkaisi maaliskuussa 2017 ensimmäisen alustavan arvion kansantalouden tilinpidon tiedoista liittyen kansantalouden kehitykseen vuonna 2016. Lopulliset tiedot saadaan vasta heinäkuussa vuonna 2018. Mainittuun ajankohtaan saakka käytössä olevat historiatiedot ovat viime vuoden osalta luonteeltaan ennakkollisia.

Kokonaistuotannon ennustepoikkeama vuoden 2016 osalta oli vuosille 1989–2015 vastaavana ajankohtana laadittuihin ennusteisiin verrattuna keskimääräistä pienempi. Eri kysyntäerä koskevat ennustepoikkeamat osoittautuivat olevan hyvin lähellä viimeisen 10 vuoden ajan ennustepoikkeamia. Ulkomaankauppaa koskevien ennusteiden poikkeamat olivat selvästi keskimääräistä suurempia. Globaalien arvoketjujen pilkkoutumisen myötä ulkomaan kaupan tilastot ovat korjaantuneet huomattavasti ennakkotietoihin verrattuna, mikä näkyy myös ennustepoikkeamien suuruutena. Myös yksityisen kulutuksen osalta ennustevirhe oli keskimääräistä selvästi suurempi.

Julkisyhteisöjen rahoitusasema oli syyskuussa 2015 ennustettua vahvempi vuosina 2015 ja 2016. Julkisen velan suhteessa BKT:hen ennakoitiin olevan vuoden 2016 lopussa 64,3 %. Toteutuma oli 63,6 %. Valtion sekä paikallishallinnon velka jäi ennakoitua pienemmäksi.

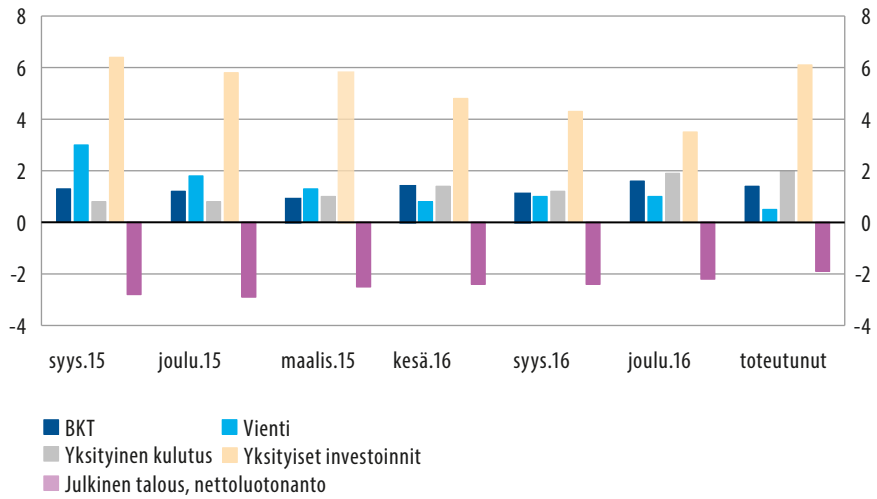
Taulukko 2. Vuotta 2016 koskeneiden ennusteiden tarkentuminen, syyskuu 2015–joulukuu 2016

	Syyskuu 2015	Joulukuu 2015	Maaliskuu 2016	Kesäkuu 2016	Syyskuu 2016	Joulukuu 2016	Toteutunut
BKT	1.3	1.2	0.9	1.4	1.1	1.6	1.4
Kulutus	0.5	0.6	0.7	1.0	0.8	1.4	1.5
Yksityinen kulutus	0.8	0.8	1.0	1.4	1.2	1.9	2.0
Julkinen kulutus	-0.2	0.2	-0.1	0.0	-0.1	0.2	0.5
Investoinnit	5.4	4.8	5.2	4.4	4.3	4.1	5.2
Yksityiset investoinnit	6.4	5.8	5.8	4.8	4.3	3.5	6.1
Julkiset investoinnit	1.6	0.6	2.7	2.7	4.3	6.6	1.4
Vienti	3.0	1.8	1.3	0.8	1.0	1.0	0.5
Tuonti	3.4	2.4	2.6	1.8	2.0	1.6	2.5
Työlliset	0.3	0.4	0.3	0.3	0.4	0.5	0.5
Työttömyysaste	9.4	9.4	9.3	9.2	9.0	8.9	8.8
Kuluttajahinnat	1.1	0.9	0.3	0.5	0.4	0.3	0.4
Valtion rahoitusjäämä	-2.8	-2.9	-2.9	-2.9	-2.8	-2.6	-2.7
Julkisyhteisöjen rahoitusjäämä	-2.8	-2.9	-2.5	-2.4	-2.4	-2.2	-1.9
Teollisuus	2.7	1.7	0.8	-0.2	-2.2	2.1	1.0
Palvelut	0.8	0.7	0.7	1.0	0.8	0.6	0.7
Maailmankauppa	3.6	3.3	3.0	2.0	2.0	0.8	1.4

Taulussa 2 on esitetty vuotta 2016 koskevien ennusteiden tarkentuminen. Ensimmäisessä sarakkeessa on vuodelle 2016 laaditun talousarvioesityksen pohjana olleen ennusteen mukaiset luvut. Muissa sarakkeissa on kuvattu se, miten käsitys eri muuttujien kehityksestä on täsmentynyt ennustepäivitysten myötä syyskuun 2015 ja joulukuun 2016 välisenä aikana.

Tilastokeskuksen maaliskuussa 2017 julkaiseman ennakkotiedon mukaan kokonaistuotannon kasvu kiihtyi viime vuonna 1,4 prosenttiin. Vuodelle 2016 valmisteltu valtion talousarvio pohjautui syyskuussa 2015 julkistettuun ennusteeseen, jonka mukaan BKT:n odotettiin kasvavan 1,3 %. Käsitys taloudellisen aktiviteetin kehityksestä heikentyi hivenen alkuvuodesta 2016 päätyen varsin lähelle toteutunutta kehitystä. Viennin kehitys osoittautui syksyllä 2015 laadittua ennustetta heikommaksi vuoden 2016 osalta, varsinkin maailmankaupan kasvu jäi ennakoitua vaimeammaksi. Sitä vastoin yksityinen kulutus kasvoi odotettua voimakkaammin mm. odotettua maltillisemmän inflaatiokehityksen myötä. Investointien kehitys arvioitiin varsin lähelle syyskuussa 2015, mutta se tarkentui myöhemmin liian maltilliseksi. Investointien tilastointiviiveet vaikuttavat siihen, että julkaistut neljännesvuosienakot voivat muuttua merkittävästi ja siten ennusteen osuvuus voi heiketä neljännesvuosietietojen julkaisemisen jälkeen. Myös jako yksityisiin ja julkisiin investointeihin voi muuttua.

Kuvio 3. Vuotta 2016 koskeneiden ennusteiden tarkentuminen. Lähde: Tilastokeskus, VM

3 Kansainvälisen talouden ennustepoikkeama

Syksyllä 2015 USA:n taloukasvu oli melko nopeaa siinä missä euroalueella elpyminen taantumasta oli varhaisemmassa vaiheessa. Kiinan talous kasvoi vielä nopeasti, vaikka olikin hidastumassa. Raakaöljyn hinta oli laskusuunnassa, saavuttaen pohjansa alkuvuonna 2016.

Syksyllä 2015 VM ennusti maailman kokonaistuotannon kasvavan v. 2016 3,6 prosenttia ja maailmankaupan kasvavan niin ikään 3,6 prosenttia. Kevään 2017 alustavien tietojen mukaan maailman kokonaistuotanto kasvoi v. 2016 3,1 prosenttia ja maailmankauppa 1,4 prosenttia.

Eräs ennustepoikkeamaan vaikuttanut tekijä liittyi tuotannon tuonti-intensiteettiin. Vuosina 1985–2005 maailmankaupan volyyymi kasvoi selvästi kokonaistuotantoa nopeammin. Tuolloin maailman tuonnin jousto suhteessa maailman BKT:een oli vajaa 2, mutta vuoden 2005 jälkeen jousto laski noin yhden tasoon. Ei ole yksimielisyyttä siitä, mitkä syyt ovat tuonti-intensiteetin alenemisen taustalla tai siitä, kuinka pysyvä ilmiö on.

Maailmankaupan kasvu osoittautui alustavien tietojen mukaan syksyllä 2015 ennustettua selvästi hitaammaksi. Taustalla lienevät olleet Kiinan talouskasvun hidastuminen sekä geopoliittiset jännitteet, kuten Lähi-idän tilanne. Maailman kokonaistuotannon kasvunennustepoikkeama oli pienempi. Taustalla oli kehittyvien maiden suhteellisen nopeana pysytellyt kasvu.

Syksyllä ennustettiin dollarin eurokurssin vahvistuvan v. 2016 keskimäärin 1,07 USD/EUR tasolle. Keskimääräinen kurssi oli lopulta 1,10 USD/EUR, joten ennuste osui melko lähelle. Teollisuuden raaka-aineiden hinnat osoittautuivat selvästi odotettua korkeammiksi.

Rahapolitiikan ja rahoitusmarkkinoiden osalta ei osattu ennustaa epätavallista tilannetta, jossa ohjauskorot laskivat lähelle nolaa ja lyhyet markkinakorot painuivat negatiiviseksi. Korot olivat ennustettua alemmat, kolmen kuukauden euribor oli v. 2016 0,4 prosenttiyksikköä ja Suomen valtion 10 v. obligaatiokorko 0,6 prosenttiyksikköä.

4 Ulkomaankaupan ennustepoikkeama

Syksyllä 2015 viennin ennustettiin kasvavan 0,9 prosentin vauhdilla kuluvana vuonna ja kiihtyvän vuonna 2016 kolmeen prosenttiin. Viennin kasvun kiihtymisen vuosina 2016–2017 nähtiin perustuvan maailmankaupan kasvun nousuun ja tärkeimpien vientimaiden talouskasvun vahvistumiseen.

Lopulliset 2014 vientitiedot tarkentuivat paljon ennusteajanjaksolla käytetyistä vientitiedoista. Kun ennusteessa käytettävissä ollut tieto vuoden 2014 viennistä oli -0,7 prosenttia, oli lopullinen tieto viennistä huomattavasti alhaisempi, -2,7 prosenttia. Vuoden 2014 tietojen tarkentuminen vaikutti myös 2015 lukuihin. Vuonna 2015 vienti kasvoi 2 prosentin vuosivauhtia, kun taas ennusteessa 2015 viennin kasvuksi ennustettiin 0,9 prosenttia. Ennustepoikkeamaa vuodelle 2015 tuli näin ollen 1,1 prosenttiyksikköä.

Maailmankaupan toteutunut kasvu vuonna 2016 oli poikkeuksellisen heikkoa, 1,4 prosenttia, kun ennustettu kasvu oli 3,6 prosenttia. Myös Suomen vientimarkkinoiden kasvu oli selkeästi ennakoitua heikompaa, sillä vientimarkkinoiden toteutunut kasvu oli 0,5 prosenttia. Näiden kansainvälisen talouden tekijöiden johdosta myös Suomen vienti oli selkeästi ennustettua 3 prosentin kasvua heikompaa, kun vuoden 2016 toteutunut viennin kasvu oli 0,5 prosenttia. Ennustepoikkeama oli täten -2,5 prosenttiyksikköä. Huomionarvoista on, että 2016 tiedot tarkentuvat ja lopulliset tiedot julkaistaan vasta myöhemmin.

Myös tuontitiedoissa oli huomattavaa tarkentumista. Ennusteessa käytettävissä ollut tuontitieto vuodelle 2014 oli, että tuonnin taso pysyy ennallaan, kun taas lopullisissa tiedoissa tuonti kuitenkin laski 1,3 prosenttia. Myös vuoden 2015 osalta tuontitiedot muuttuivat oleellisesti: ensimmäiset tiedot viittasivat tuonnin laskuun ja lopulliset tuontitiedot osoittivat tuonnin kasvaneen 3,1 prosenttia. Tarkentuminen ensimmäisen ja viimeisen tiedon välillä oli 4,3 prosenttiyksikköä.

Tuonti kasvoi 2,5 prosenttia vuonna 2016, mikä oli pienempi kasvu kuin ennustettu 3,4 prosentin kasvu. Ennustepoikkeama tuonnin osalta oli siis 0,9 prosenttiyksikköä.

5 Yksityisen kulutuksen ennustepoikkeama

Yksityistä kulutusta koskevien ennusteiden osuvuus on pitkän aikavälin kehityksen perusteella ollut suhteellisen hyvä, jopa BKT:n osuvuutta parempi. Yksityisen kulutuksen vaihtelu on vähäisempää kuin esimerkiksi ulkomaankaupan, johtuen useasta tasaisesti kasvavista yksityisen kulutukseen luettavista eristä.

Vuoden 2016 talousarvioesityksen pohjana olevassa ennusteessa yksityisen kulutuksen määrän ennakoitiin lisääntyvän 0,8 % ja kotitalouksien reaalityulojen kasvun jäävän 0,6 prosenttiin. Tilastokeskuksen ennakkotiedon mukaan yksityinen kulutus kasvoi kuitenkin viime vuonna 2,0 %. Kotitalouksien reaalityulot nousivat enemmän kuin ennakoitiin, sillä inflaatiokehitys jäi viime vuonna edelleen poikkeuksellisen hitaaksi, mikä oli seurausta öljyn ja muiden raaka-aineiden hintojen laskun pitkittymisestä.

Kotitalouksien käytettävissä olevat nimellitulot kehittyivät lähes syksyllä 2015 ennustetun mukaisesti. Ne kasvoivat ennakkotiedon mukaan 1,6 % kun ennuste oli 1,7 %. Merkittävimmän yksittäisen tuloerän muodostaa kotitalouksien saamat palkat. Vuonna 2016 työllisyys kääntyi vihdoin odotettuun kasvuun, minkä seurauksena palkkojen kasvu oli syksyllä 2015 ennakoitun mukaista. Palkkasumma kasvoi viime vuonna 1,6 %, kun syksyllä 2015 ennustettiin palkkasumman nousevan 1,5 %.

Kotitalouksien säästämisaste jatkoi supistumistaan vuonna 2016. Tilastokeskuksen tietojen mukaan säästämisaste oli -1,0 % vuonna 2016 kun syksyllä 2015 säästämisasteen ennakoitiin pysyvän 0,5 prosentissa. Kotitalouksien säästö oli 1,5 % suhteessa kotitalouksien käytettävissä oleviin tuloihin eli yli 1,5 mrd euroa pienempi kuin syksyllä 2015 ennakoitiin. Tätä kotitalouksien käyttäytymisessä tapahtunutta muutosta ei huomioitu syksyn 2015 ennustetta tehtäessä ja se selittää lähes kokonaan ennustepoikkeaman.

Yksityisen kulutuksen osalta ennustepoikkeama oli viime vuoden osalta kuitenkin keskimääräistä pienempi. Merkittävin yksityisen kulutuksen ennustepoikkeaman syntymiseen myötävaikuttanut tekijä vuoden 2016 tapauksessa oli säästämisasteen kääntyminen negatiiviseksi. Yksityisen kulutuksen kasvu vuonna 2016 perustui enemmän kotitalouksien velkaantumisella kuin osattiin ennakoita.

6 Investointien ennustepoikkeama

Investoinnit ovat yleensä vaikeasti ennustettava erä, koska ne reagoivat herkästi suhdanteisiin ja yksittäisten vuosien vaihtelu on suurta. Keskimääräinen ennustevirhe on ollut 1,5 prosenttiyksikköä vuosina 1989–2016. Vuoden 2016 investointiennuste osui kuitenkin hyvin lähelle Tilastokeskuksen maaliskuussa julkistamaa ennakkotietoa. Syksyn 2015 ennusteessa arvioitiin, että investoinnit kasvavat v. 2016 voimakkaasti yhteensä 5,4 %. Ennakkotieto vahvisti kasvun olleen 5,2 %. Sekä yksityisten että julkisten investointien ennusteet olivat lähellä ennakkotietoja. Yksityisten investointien arvioitiin kasvavan 6,4 %, kun toteutuma oli 6,1 % ja julkisten investointien 1,6 %, kun toteutuma oli 1,4 %.

Investointiennusteen osalta ei ole tarkoituksenmukaista puhua ennustevirheestä, koska ennusteen osuvuus oli niin hyvä. On luontevampaa perustella sitä, miksi ennusteessa onnistuttiin. Keskeisimpänä tekijänä oli Suomen taloushistorian suurimman metsäteollisuuden hankkeen, Äänekosken 1,2 mrd. euron biotuotetehtaan rakentaminen suunnitelmien mukaisesti vuonna 2016. Yksistään hankkeen koneinvestointien osuus on arviolta noin 7,5 % koko koneiden-, laitteiden ja kuljetusvälineiden investointierän määrästä.

Äänekosken hanke kiihdytti osaltaan myös rakennusinvestointeja. Syksyn 2015 ennusteessa suurimman rakennusinvestointien ryhmän eli asuntojen arvioitiin lähtevän hyvään kasvuun. Ennusteessa ei kuitenkaan nähty aivan sen toteutunutta voimaa.

Talousteoriaa soveltaen ja yksinkertaistaen investoinnit riippuvat tuotannon kehityksestä positiivisesti ja reaalikorosta negatiivisesti. Nämä kummatkin investointeihin vaikuttavat tekijät kehittyivät lähes ennusteiden mukaisesti ja tukivat siten investointiennusteen toteutumista.

7 Tuotannon ennustepoikkeama

Koko talouden arvonlisäys supistui vuosina 2012–2014. Arvonlisäys eli tuotanto kääntyi lievään kasvuun v. 2015 ja kasvuvauhti nopeutui runsaaseen prosenttiin v. 2016. Edellisestä vuodesta poiketen kaikkien päätoimialojen tuotanto lisääntyi v. 2016. Syyskuussa 2015 tehdyssä talousarvioennusteessa koko talouden arvonlisäyksen odotettiin lisääntyvän runsaan prosentin, joten ennustepoikkeama oli varsin pieni, vain 0,1 %-yksikköä. Teollisuustuotannon ennakoitiin lisääntyvän varsin selvästi, 2,7 %, rakentamisen 2,1 % ja palvelutuotannon 0,8 % v. 2016. Teollisuuden ennustepoikkeama oli siten 1,8, rakentamisen -4,7 ja palveluiden 0,1 %-yksikköä. Teollisuutta lukuun ottamatta muiden päätoimialojen ennusteet tarkentuivat kohti vuoden 2016 toteutumaa.

Suurin osa teollisuuden arvonlisäyksestä viedään ulkomaille, joten vientikysyntäennusteella on suuri paino teollisuustuotantoennusteessa. Syyskuussa 2015 maailmankaupalla mitaten vientikysynnän ennakoitiin lisääntyvän vajaat 4 % v. 2016. Vientiyritysten maailmanmarkkinaosuuden ennakoitiin jatkavan laskuaan kilpailukykyhaasteiden ja maailmankaupan rakennemuutoksen seurauksena, joten teollisuustuotannon ennakoitiin kasvavan vientikysyntää hitaammin, 2,7 %. Lisäksi Venäjän talous jatkoi ennustettua selvemässä taantumassa ja se on Suomen vientiteollisuudelle tärkeä markkina. Suomen vientikysyntä lisääntyi viime vuonna 3 %, joten iso osa teollisuuden positiivisesta ennustepoikkeamasta selittyy ennakoitua hitaammasta kansainvälisen talouden kehityksestä. Teollisuuden arvonlisäystä painoivat myös toimialarakenteen muutokset, sillä elektroniikkateollisuuden- ja paperin tuotanto Suomessa supistuvat trendinomaisesti. Lisäksi kotimarkkinoiden heikkous vaimensi teollisuuden ja palveluiden kasvunäkymiä. Toisaalta, euron taalakursin heikentyminen on tukenut dollaria maksuvaluuttana käyttävien yritysten tuotantoa ja vientiä.

Rakennustuotannon ennakoitiin v. 2016 olevan koko talouden kasvumoottori ja tämä myös toteutui. Muutaman ison kasvukeskushankkeen vilkkaan vaiheen ajoittuminen juuri viime vuoteen yhdessä laaja-alaisen rakennustoiminnan kasvun myötä nosti rakentamisen kasvun kuitenkin selvästi nopeammaksi kuin mihin syksyllä 2015 uskottiin.

Palvelutuotannosta suurin osa menee yrityssektorin käyttöön. Koti- ja ulkomaanmarkkinoilla toimivien yritysten vaimea suhdannetilanne rajoitti palvelujen arvonlisäyksen kasvua. Tämä näkyi palveluennusteen vaimeutena, joka myös toteutui. Lisäksi kotitalouksien vaatimaton ostovoiman kasvu rajoitti kuluttajapalveluiden kysyntää. Julkista palvelutuotantoa taas supisti mm. julkisen palvelutoiminnan rahoituksen sopeutus. Palveluiden osuus koko arvonlisäyksestä on runsaat 70 %. Palvelutuotanto säilyikin rakennustuotannon ohella koko talouden arvonlisäyksen kasvun lähteenä, eikä vuoden 2016 ennuste ollut yhdelläkään ennustekierroksella negatiivinen, toisin kuin teollisuuden tuotanto, jonka ennustettiin supistuvan kesällä 2016.

8 Työllisyyden ennustepoikkeama

Työvoimaennuste perustuu työvoimatutkimuksen, työnvälitystilaston ja kansantalouden tilinpidon mukaiseen toteutuneeseen kehitykseen sekä bruttokansantuotteen ennustettuun kehitykseen. Syyskuun 2015 ennustetta tehtäessä tuoreimmat käytössä olleet tilastotiedot olivat työvoimatutkimuksessa ja työnvälitystilastossa 2015 kesäkuu, sekä kansantalouden tilinpidossa v. 2015 ensimmäinen neljännes.

Syksyllä 2015 ennustettiin työllisten määrän kasvavan 0,3 % vuonna 2016. Toteutunut luku oli 0,5 %. Työttömyysasteeksi ennustettiin tuolloin 9,4 %. Toteutunut työttömyysaste vuonna 2016 oli 8,8 %.

Työvoimatutkimuksen mukaan työllisyystilanne oli selkeästi heikentynyt alkuvuonna 2015. Toteutuneiden työllisyys- ja BKT-tietojen perusteella oli nähtävissä, että työttömyys tulisi kasvamaan v. 2015. VM:n ennusteessa työllisten määrän arvioitiinkin laskevan ja työttömyysasteen nousevan 9,6 prosenttiin v. 2015.

VM:n ennusteessa BKT:n arvioitiin kääntyvän kasvuun v. 2015 aikana ja kasvavan 1,3 % v. 2016. Tämän suuruisen talouskasvun pitäisi log-differenssi regressioestimoinnin mukaan kasvattaa työllisten määrää noin puoli prosenttia ja pitää työttömyys suurin piirtein ennallaan. Syksyn 2015 työvoimaennustetta, jossa työllisyyden arvioitiin paranevan ja työttömyysasteen hieman pienenevän v. 2016, voidaan näin ollen pitää lähtötilanteeseen ja ennustettuun talouskasvuun nähden uskottavana.

Työttömyysasteen ennusteessa on 0,6 prosenttiyksikön ennustevirhe toteutuneeseen nähden. Työttömyyden kääntyminen laskuun vuonna 2016 oli lopulta yllättävän nopeaa suhteessa edellisten vuosien huonoon työllisyyskehitykseen ja toteutuneeseen talouskasvuunkin (+1,4 %) nähden. Syksyllä 2015 Suomen talous oli vielä taantumassa ja työttömyys voimakkaassa kasvussa. Oli hyvin mahdollista, että työttömyyden kasvu ei olisi pysähtynyt vielä v. 2016 ja osa talousennustajista arvelikin työttömyysasteen nousevan yli 10 prosenttiin. Tähän ennustehetken tilanteeseen nähden VM:n näkemys työttömyyden kasvun pysähtymisestä v. 2016 on jälkikäteen tarkasteltuna ollut varsin oikeasuuntainen.

9 Inflaation ennustepoikkeama

VM:n inflaatioennuste vuodelle 2016 oli syksyn 2015 ennusteessa 1,1 % kun toteutunut inflaatioluku kansallisella kuluttajahintaindeksillä mitattuna oli lopulta 0,4 %. Ennustepoikkeamaan vaikuttavat lukuisat tekijät, mutta suurin yksittäinen siihen vaikuttanut tekijä on raakaöljyn maailmanmarkkinahinta, jonka lasku jatkui alkuvuoteen 2016 asti. Vaikka raakaöljyn hinta kääntyikin tämän jälkeen nousuun, jäi sen keskihinta selkeästi vuoden 2015 tasoa alemmaksi. Alhaisen öljyn hinnan vaikutus näkyy suoraan energianhinnoissa sekä välillisesti muiden hyödykkeiden hinnoissa.

Myös elintarvikkeiden hintojen 0,5 % lasku vaikutti v. 2016 kuluttajahintojen ennustepoikkeamaan merkittävästi, kun syksyn 2015 ennusteessa niiden odotettiin nousevan 0,7 %. Euroalueella elintarvikkeiden hinnat nousivatkin v. 2016 keskimäärin 0,9 % ruoan maailmanmarkkinahintojen kääntyessä nousuun. Sen sijaan kotimaassa hintojen laskuun vaikuttivat muun muassa vähittäiskaupan kilpailun jatkuminen kireänä ja siitä seuranneet halpuutuskampanjat.

Palveluiden hinnat nousivat muista kuluttajahintaindeksin alaristä poiketen v. 2016 syksyn 2015 ennustetta nopeammin. Tämä johtui pääasiassa sosiaali- ja terveydenhuollon asiakasmaksujen ylärajojen korotuksesta, joista päätettiin loppuvuodesta 2015.

Ennakoitua hitaampi inflaatiokehitys v. 2016 ei ole ollut vain Suomea koskettava ilmiö, sillä hintojen kehitys oli myös kansainvälisesti tavanomaista hitaampaa. Muun muassa euroalueen inflaatioksi yhdenmukaistetulla kuluttajahintaindeksillä mitattuna muodostui 0,2 %, kun Euroopan keskuspankin asiantuntijoiden kyselyn tuottama ennusteluku oli vuoden 2015 kolmannella neljänneksellä 1,3 %.

10 Julkisen talouden ennustepoikkeama

Julkisen talouden ennuste perustuu menneeseen kehitykseen, reaalitalouden ennusteisiin sekä ennusteajankohtana tiedossa oleviin päätösperäisiin toimiin. Julkisen talouden tila on pitkälti riippuvainen yleisestä talouskehityksestä, mutta kytkös on myös toisensuuntainen eli finanssipoliittiset toimet vaikuttavat kokonaistaloudelliseen aktiviteettiin ja yksityisen sektorin kehitykseen.

Tässä tarkastellaan julkisen talouden ja sen alasektoreiden rahoitusaseman ennusteita syyskuussa 2015 ja verrataan niitä tämän hetkiseen tietoon toteutuneesta rahoitusasemasta v. 2016.

BKT:n kasvu vuosina 2015–2016 yhteensä pysyi lähes ennallaan, kuten syyskuussa 2015 ennakotiin. Julkisyhteisöjen rahoitusasema oli vastaavasti syyskuussa 2015 ennustettua vahvempi vuosina 2015 ja 2016.

Taulukko 3. BKT:n muutoksen sekä julkisyhteisöjen rahoitusaseman tarkentuminen

BKT:n muutos, %	2014	2015	2016
syyskuu 2015	-0,4	0,2	1,3
huhtikuu 2017	-0,6	0,3	1,4
ero, %-yksikköä		0,0	0,1
Julkisyhteisöjen rahoitusasema, % BKT:sta			
syyskuu 2015	-3,3	-3,4	-2,8
huhtikuu 2017	-3,2	-2,7	-1,9
ero, %-yksikköä		0,6	0,9

Valtion rahoitusasema v. 2016 oli hieman parempi kuin syksyllä 2015 ennakoitiin. Syksyn 2015 kehysriihessä täsmennettiin pääministeri Juha Sipilän hallituksen hallitusohjelman toimia. Nämä toimet otettiin huomioon syksyn 2015 ennusteessa. Vuoden 2016 täydentävässä talousarviossa määrärahoja lisättiin nettomääräisesti 260 milj. euroa, mikä johtui ennen muuta turvapaikkahakijoihin liittyvistä menoista. Maahanmuuttomenoja lisättiin edelleen vuoden 2016 lisätalousarvioissa. Myös Terrafamen pääomitus lisäsi valtion menoja v. 2016.

Toisaalta verotuloja kertyi vuoden 2016 aikana enemmän kuin syksyllä 2015 ennakoitiin, mikä puolestaan vahvisti valtiontalouden rahoitusasemaa.

Paikallishallinnon rahoitusasema v. 2016 on ennakkotietojen mukaan 0,3 prosenttiyksikköä vahvempi kuin syksyllä 2015 ennustettiin. Ennustepoikkeama johtui useammasta tekijästä, mutta määrällisesti merkittävin ero aiheutui arvioitua pienemmistä kulutusmenoista. Syksyllä 2015 laadittu kuntatalouden kehitysarvio vuodelle 2016 oli painelaskelma, jossa ei ennakoitu tuolloin vielä täsmentymättömiä kuntien omia sopeutustoimia vuodelle 2016. Kuntien omat sopeutustoimet v. 2016 ovat osoittautuneet merkittäviksi. Lisäksi kesäkuussa 2016 sovitun kilpailukykysovimuksen mukaisen lomarahaleikkauksen palkkausmenojen pienentävää vaikutusta ei syksyllä 2015 voitu vielä ennakoida. Kulutusmenojen kasvua hillitsi myös ennakoitua maltillisempi kustannustason nousu.

Ennustepoikkeamia oli myös eräissä vaikeasti ennustettavissa olevissa taloustoimissa. Esimerkiksi maan nettomyynnit olivat poikkeuksellisen suuret, n. 300 milj. euroa. Tähän vaikuttivat useat suuret maakaupat pääkaupunkiseudulla, joita ei voitu ennakoida. Lisäksi verotulot olivat n. 260 milj. euroa suuremmat kuin syyskuussa 2015 arvioitiin, mutta toisaalta valtionavut jäivät n. 400 miljoonaa syksyllä 2015 ennustettua pienemmiksi. Ero valtionavuuissa selittyi suurimmaksi osaksi arvonlisäveron palautusten ennustepoikkeamalla.

Työeläkelaitosten ylijäämä suhteessa BKT:hen supistui v. 2016 1,1 prosenttiin, kun se vielä v. 2009 oli kolme prosenttia. Ylijäämä on tällä vuosikymmenellä supistunut melko tasaista tahtia erityisesti eläkemenojen kasvun seurauksena. Lisäksi työeläkelaitosten käteistulot korkosijoituksista ovat supistuneet matalan korkotason takia. Eläkkeiden etukäteisrahoituksen ansiosta työeläkesektori on ollut historiassa voimakkaasti ylijäämäinen. Syksyllä 2015 tehty ennuste työeläkelaitosten ylijäämästä v. 2016 osui hyvin tarkasti kohdalleen, sillä eri tulo- ja menoerien melko pienet ennustepoikkeamat kumosivat toinen toisensa.

Muiden sosiaaliturvarahastojen rahoitusasema v. 2016 koheni huomattavasti ja kääntyi 0,2 % ylijäämäiseksi suhteessa BKT:hen. Vuonna 2016 muiden sosiaaliturvarahastojen rahoitusaseman kohenemiseen vaikutti ennen kaikkea vuoden alussa tehty yhden prosenttiyksikön korotus työttömyysvakuutusmaksuun sekä työttömyysmenojen useamman vuoden jatkuneen kasvun pysähtyminen. Muiden sosiaaliturvarahastojen rahoitusasema on yleensä lähellä tasapainoa, mutta työttömyysvakuutusrahaston suhdannepuskuri mahdollistaa rahoitusaseman pienen vastasyklisen vaihtelun. Syksyllä 2015 muiden sosiaaliturvarahastojen rahoitusaseman ennustettiin jäävän selvästi alijäämäiseksi, mutta toteutunut rahoitusasema suhteessa BKT:hen oli 0,5 prosenttiyksikköä ennakoitua parempi. Merkittävää ennustepoikkeamaa selittää ennen kaikkea kaksi yhtä merkittävää tekijää. Ensinnä maksetut sosiaalietuudet ja -avustukset olivat ennakoitua pienemmät mm. työttömyysmenojen kasvun pysähtymisen ansiosta. Toiseksi julkisen sektorin sisäiset tulonsiirrot valtiolta muille sosiaaliturvarahastoille olivat selvästi arvioitua suuremmat.

Valtionvelan ennuste pohjautuu suoraan valtion budjetin nettorahoitustarpeeseen ja niinpä ennusteessa käytetty velka-arvio on sama kuin budjetissa. Syyskuussa 2015 valtion velka v. 2016 suhteessa BKT:hen arvioitiin olevan 49,9 %. Vuoden 2016 lopussa velkasuhde oli 47,8 %. Valtiokonttori pienensi kassaa vuoden 2016 lopulla n. 1,2 mrd. euroa. Lisäksi lukuisat muut seikat vaikuttivat siihen, että valtionvelka vuoden 2016 lopussa oli n. 102 mrd. euroa kun syyskuussa 2015 sen arviottiin olevan n. 106 mrd. euroa.

Julkisyhteisöjen velkaan luetaan valtion budjetin velan lisäksi mm. kuntien ja sosiaaliturvarahastojen velka sekä eräitä muita velkaeriä. Julkisen velan suhteessa BKT:hen ennakoitiin olevan vuoden 2016 lopussa 64,3 %. Toteutuma oli 63,6 %. Valtionvelka jäi selvästi ennustettua pienemmäksi, samoin paikallishallinnon velka jäi ennakoitua pienemmäksi. Julkista velkaa kasvatti puolestaan se, että uuden tiedonkeruun myötä työeläkelaitossektorista aiemmin julkiseen velkaan kirjaamaton velkaerä.

Taulukko 4. Julkisyhteisöjen rahoitusaseman tarkentuminen, % BKT:sta

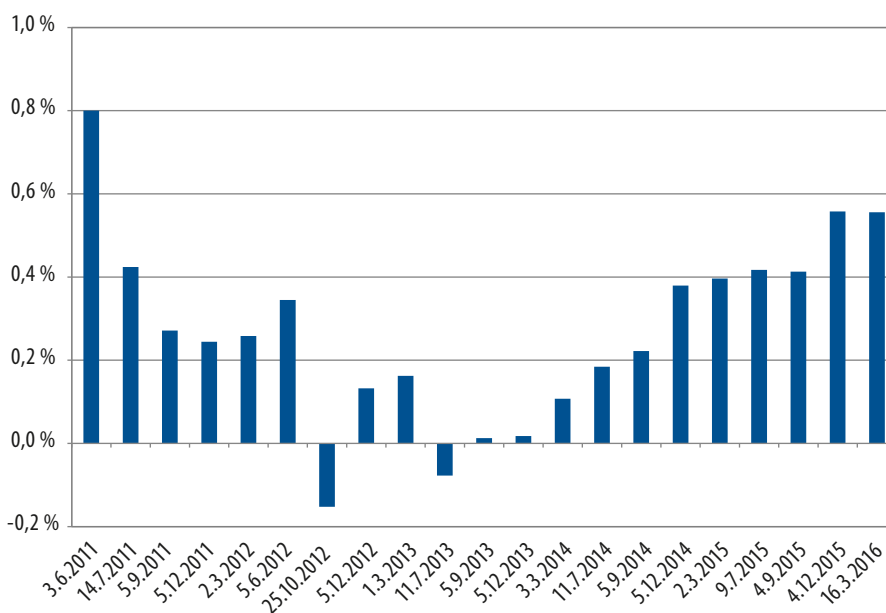
	2016
Valtion rahoitusasema, syyskuu 2015	-2,8
Muuttuneen tilastolähtökohdan vaikutus tulo- ja menoarvioon	0,1
Muuttuneen makroennusteen vaikutus tulo- ja menoarvioon	0,0
Päätösperäisten toimenpiteiden vaikutus tulo- ja menoarvioon	0,0
Muiden tekijöiden vaikutus	0,0
Valtion rahoitusasema, kevät 2017	-2,7
Paikallishallinnon rahoitusasema, syyskuu 2015	-0,8
Muuttuneen tilastolähtökohdan vaikutus tulo- ja menoarvioon	0,2
Muuttuneen makroennusteen vaikutus tulo- ja menoarvioon	0,0
Päätösperäisten toimenpiteiden vaikutus tulo- ja menoarvioon	0,2
Muiden tekijöiden vaikutus	-0,1
Paikallishallinnon rahoitusasema, kevät 2017	-0,5
Työeläkelaitosten rahoitusasema, syyskuu 2015	1,1
Muuttuneen tilastolähtökohdan vaikutus tulo- ja menoarvioon	0,3
Muuttuneen makroennusteen vaikutus tulo- ja menoarvioon	-0,1
Päätösperäisten toimenpiteiden vaikutus tulo- ja menoarvioon	0,0
Muiden tekijöiden vaikutus	-0,2
Työeläkelaitosten rahoitusasema, kevät 2017	1,1
Muiden sosiaaliturvarahastojen rahoitusasema, syyskuu 2015	-0,3
Muuttuneen tilastolähtökohdan vaikutus tulo- ja menoarvioon	0,1
Muuttuneen makroennusteen vaikutus tulo- ja menoarvioon	0,2
Päätösperäisten toimenpiteiden vaikutus tulo- ja menoarvioon	0,0
Muiden tekijöiden vaikutus	0,2
Muiden sosiaaliturvarahastojen rahoitusasema, kevät 2017	0,2

11 Tilastojen tarkentumisesta

Useimmat ennusteen laadinnassa käytettävät tilastotiedot tarkentuvat ensimmäisen julkistuksen jälkeen. Tarkentumisella voi olla suuri vaikutus ennustearaan, jos esimerkiksi ensimmäisen tilastojulkistuksen kasvava trendi tarkentuukin seuraavissa julkistuksissa las-kusuuntaiseksi.

Kuviosta 4 nähdään, kuinka yhden vuosineljänneksen bruttokansantuotteen muutos voi tarkentua peräkkäisissä Tilastokeskuksen julkistuksissa. Muutos on laskettu edelliseen neljännekseen nähden kausitasoitettuun aikasarjasta. Ensimmäisessä julkistuksessa 3.6.2011 BKT:n laskettiin kasvaneen vuoden 2011 1. neljänneksellä 0,8 % edellisestä neljänneksestä. Tämä arvio tarkentui välillä -0,2 prosenttiin, mutta on 16.3.2017 julkistuksessa palannut 0,6 prosenttiin.

Kuvio 4. Vuoden 2011 1. neljänneksen bruttokansantuotteen muutoksen tarkentuminen neljännesvuosittilipidon julkistuksissa.

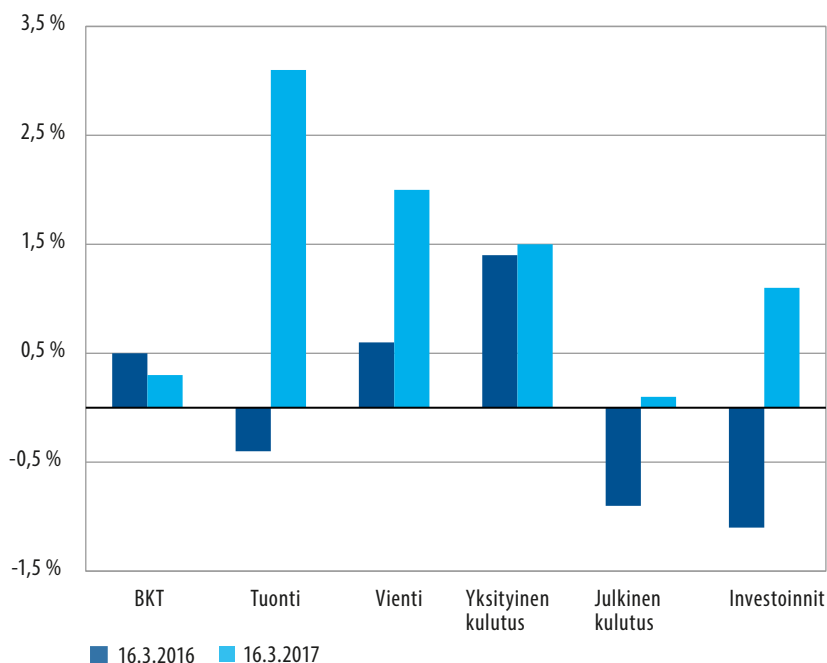

Viennin, tuonnin ja investointien tilastotiedot tarkentuvat yleensä vieläkin enemmän kuin bruttokansantuote, mikä hankaloittaa ennusteen lähtötilanteen arviointia näiden taloustoimien osalta. Kuviosta 5 nähdään, että vuonna 2015 viennin arvioitiin 1. julkistuksessa kasvaneen vain 0,6 %, mutta tietojen tarkentuessa selvisi että vienti olitkin kasvanut 2,0 %. Myös vuoden 2015 tuonnoin kasvu tarkentui voimakkaasti ylöspäin. Globaalien arvoketjujen pilkkoutumisen myötä ulkomaan kaupan tilastot ovat korjaantuneet huomattavasti ennakkotietoihin verrattuna.

Investointien arvioitiin 1. julkistuksessa vähentyneen 1,1 %, mutta tietojen tarkentuessa selvisi että investoinnit olivatkin kasvaneet 1,1 %.

Kansantalouden neljännesvuositilinpidoon kausitasoitettu bruttokansantuotteen muutokset tarkentuu keskimäärin 0,3 prosenttiyksikköä ensimmäisestä julkistuksesta. BKT:n vuositiedot ovat tarkentuneet keskimäärin 0,5 prosenttiyksikköä ensimmäisestä julkistuksesta vuosina 2005–2015.

Kuvio 5. Vuoden 2015 volyymin muutokset 1. julkistuksessa ja vuosi sen jälkeen julkistetuissa tiedoissa. Lähde: Tilastokeskus, kansantalouden tilinpito.

12 Lisätietoja

Taloudellinen katsaus, syksy 2015,
<http://vm.fi/dms-portlet/document/0/387292>

Taloudellinen katsaus, kevät 2017
<http://vm.fi/julkaisu?pubid=19404>